

Gminny program opieki nad zabytkami
na lata 2018-2022

Gmina Lesznów

SPIS TREŚCI

1	Wstęp	4
2	Podstawa prawna	5
3	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	18
3.1.	Obowiązek sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami.....	18
3.2.	Definicje.....	19
3.3.	Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	21
3.4.	Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy	23
4	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	26
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	26
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	32
5	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	33
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	33
5.2.	Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	33
5.2.1.	Rys historyczny	33
5.2.2.	Zabytki nieruchome – charakterystyka.....	35
5.2.3.	Zabytki archeologiczne – charakterystyka	38
5.2.4.	Dziedzictwo niematerialne	39
5.3.	Zabytki nieruchome objęte prawnymi formami ochrony.....	40
5.3.1.	Zabytki nieruchome w wojewódzkim rejestrze zabytków.....	40

5.3.2.	Zabytki nieruchome w wojewódzkiej ewidencji zabytków.....	40
6	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza SWOT.....	44
7	Założenia programowe.....	45
7.1.	Priorytety.....	46
7.2.	Kierunki działań i zadania	46
8	Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	54
9	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.....	55
10	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	56

1 WSTĘP

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Mówi o tym artykuł 87 ustawy. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Będzie służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Z realizacji programu Wójt co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2 PODSTAWA PRAWNA

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowią:

- **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. w przepisach art.5, art. 6 ust. 1 i art. 86)**

Ochrona zabytków jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela. Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce:

„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art.6. ust. 1), oraz każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1875 ze zm.)**
- Zgodnie z art. 7 ust.1 pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do własnych zadań gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami.
- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.)**

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określa politykę zarządzania zabytkami oraz wyznacza główne zadania państwa oraz obywateli (właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych). Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Wprowadza pojęcia ochrony i opieki.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast opieka nad zabytkami (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6):

- zabytki nieruchome - krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome – dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

- zabytki archeologiczne – pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wskazuje także formy ochrony zabytków (art. 7), do których należą:

- wpis do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji wydanej przez WKZ z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy;
- uznanie za Pomnik Historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego;
- utworzenie parku kulturowego przez Radę Gminy na podstawie uchwały;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. wprowadziła obowiązek sporządzenia przez samorządy programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 tej Ustawy zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Program ten, po uzyskaniu opinii wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, przyjmowany jest odpowiednio przez Sejmik Województwa, Radę Powiatu i Radę Gminy (art. 87.3). Na poziomie powiatu, województwa i gminy program taki sporządza się na okres 4 lat (art. 87.1.), z czego po okresie 2 lat zarząd województwa, powiatu i burmistrz sporządzają sprawozdanie, które odpowiednio przedstawia się Sejmikowi Województwa, Radzie Powiatu lub Radzie Gminy (art. 87.5), a następnie przekazywane jest Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego

wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 87.6).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2017 r., poz. 519).**

Zgodnie z zapisami Ustawy, prognoza oddziaływania na środowisko sporządzana przy okazji opracowywania polityk, strategii, planów lub programów powinna:

„określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania, (...) na środowisko, a w szczególności na (...) zabytki, jak również w przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, Ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja

o odstąpieniu uwzględnia: (...) „cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności obszaru o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego wrażliwe na oddziaływanie, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu. Niezwykle ważne są przepisy dotyczące planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko i wymagających sporządzenia „raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko”.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego przepis ten jest istotny w kontekście budowy wież telefonii komórkowej oraz stosunkowo nowej inicjatywy, jaką jest budowa farm wiatrowych i ich oddziaływanie na krajobraz kulturowy, a więc przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

▪ **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2017 r. , poz. 1073 ze zm.)**

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W istotnym z punktu widzenia opieki nad zabytkami obszarze planowania i zagospodarowania przestrzennego uwzględniania się:

„wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 1). W studium uwzględniać należy uwarunkowania wynikające ze: (...) „stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 10).

Studium oraz plany zagospodarowania przestrzennego powinny określać:

(...) „obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”.

Istotne jest nałożenie na wójtów i burmistrzów obowiązków zarówno zawiadomienia m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego i występowania o opinie i wnioski oraz uzgodnienia.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity, Dz. U. 2017 r. poz. 1332 ze zm.).**

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny i podkreśla fakt, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając:

„ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”.

Wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Budynki podlegające takiej ochronie prawnej nie wymagają świadectwa charakterystyki energetycznej. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tych obiektów lub ich rozbiórkę (w tym wypadku dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez Generalnego Konserwatora Zabytków). Podobnie jest w przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych. Ustawa nakazuje wprost wymóg uzyskania pozwolenia WKZ przed wydaniem pozwolenia na budowę.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. 2016 r., poz. 2147 ze zm.).**

Jednym z wymienionych celów publicznych jest

„(...) opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.

Kolejne zapisy precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa (tu wyjątkiem są nieruchomości będące we władaniu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa) lub jednostki samorządu terytorialnego oraz wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek, podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Ponadto dopuszczono możliwość nałożenia na nabywcę nieruchomości gruntowej, oddawanej w użytkowanie wieczyste, obowiązku (zapisanego w umowie) odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych. Taki sam obowiązek można nałożyć w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu.

Ważne dla właściciela zabytku i zarządcy nieruchomości będącej w trwałym zarządzie są zapisy mówiące o obniżce o 50% ceny nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, chociaż dopuszczono tu także możliwość podwyższenia lub obniżenia tej bonifikaty oraz o obniżce o 50% opłat z tytułu trwałego zarządu, która to bonifikata również może być podwyższona lub obniżona. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

▪ **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 2134 ze zm.).**

Ustawa określenie „tereny zieleni” definiuje jako „tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowymi przemysłowym”. Zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje WKZ; dotyczy to również drzew owocowych. Ustawodawca posłużył się również pojęciem „wartości historycznych”, „kulturowych”, które są jednym z czynników ważnych przy tworzeniu parków krajobrazowych, zespołów

przyrodniczo-krajobrazowych, ustanawianiu pomników przyrody i innych czynnościach.

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity, Dz. U. z 2017 r., poz. 862)**

W Ustawie zapisano, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym, natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań.

Sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, szczególnie tych wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami, których celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami. Stąd też szeroko pojęta opieka nad zabytkami, niekoniecznie musi oznaczać bezpośrednie czynności przy zabytku, ale również gromadzenie wiedzy o zabytkach, jej udostępnianie poprzez np. organizację wystaw, edukację społeczeństwa dotyczącą ochrony zabytków, uświadomienie istnienia odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultury, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.

Akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.):

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 czerwca 2017r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2017 r. poz. 1265).**

Rozporządzenie określa sposób i tryb wydawania pozwoleń - na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, prac restauratorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, badań konserwatorskich przy zabytku

wpisanym do rejestru zabytków, badań architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Określa również sposób i tryb wydawania pozwoleń na przemieszczenie zabytku nieruchomego, trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru zabytków, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, zmianę przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub sposobu korzystania z tego zabytku, umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, prowadzenie badań archeologicznych, wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku. Rozporządzenie określa też kwalifikacje, jakie powinny posiadać osoby uprawnione do prowadzenia prac konserwatorskich, prowadzenia prac restauratorskich, prowadzenia badań konserwatorskich, prowadzenia badań architektonicznych oraz prowadzenia badań archeologicznych, dodatkowe wymagania, jakie powinny spełniać osoby kierujące robotami budowlanymi oraz wykonujące nadzór inwestorski, przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, standardy, jakim powinna odpowiadać dokumentacja prac konserwatorskich i prac restauratorskich, przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków, oraz badań archeologicznych.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., poz. 661 Nr 113).**

Rozporządzenie określa sposób prowadzenia rejestru zabytków, krajowej ewidencji zabytków, wojewódzkich ewidencji zabytków, gminnych ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Rejestr zabytków prowadzi się w trzech księgach (A – zabytki nieruchome, B – zabytki ruchome oraz C – zabytki archeologiczne) o określonych wymiarach (46x30). Przedstawione zostały dokładne informacje o tym co powinno się znajdować

w karcie zabytku nieruchomego, ruchomego i archeologicznego oraz w karcie adresowej zabytku i w karcie informacyjnej wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Zostały też przedstawione w załączeniu przykładowe karty dla wszystkich wymienionych wcześniej kart.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2014 r. poz.399).**

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków udzielają organy wymienione w art. 74 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wniosek składa właściciel lub posiadacz zabytku do:

1. urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, o dotację udzielaną przez ministra;
2. wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków, właściwego dla miejsca położenia albo przechowywania zabytku o dotację udzielaną przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W pierwszym wypadku istnieją trzy terminy składania wniosków:

- do dnia 31 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku,
- do dnia 31 października roku poprzedzającego realizację prac, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone,
- do dnia 31 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone;

Wnioski składane do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków muszą być dostarczone do:

- dnia 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku
- dnia 28 lutego roku, w którym dotacja ma być udzielona. na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone.

Rozporządzenie określa również dokładne informacje o tym co powinno znaleźć się we wniosku.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2004 r. nr 212 poz. 2153).**

Rozporządzenie określa kierunki jakie mają powziąć odpowiednie organy państwowe i instytucje na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Główny cel został określony następująco ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Przedstawia również kroki mające na celu zmniejszenie ryzyka nieszczęśliwych wypadków tj. pożar, zwarcie instalacji technicznej. Zaleca przygotowanie planów ochrony zabytków na wypadek:

- pożaru;
- powodzi, ulewy lub zalania z innych przyczyn;
- wichury;
- katastrofy budowlanej, awarii technicznej, chemicznej;
- demonstracji i rozruchów ulicznych, rabunku lub aktu wandalizmu;
- ataku terrorystycznego;
- konfliktu zbrojnego.

Dokładane zalecenia kto przygotowuje plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych określa w całości § 4:

1. Plan ochrony zabytków jednostki organizacyjnej na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje kierownik jednostki organizacyjnej posiadającej zabytki, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, oraz przedstawia do zatwierdzenia wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta).
2. Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta); plan ten podlega

uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu.

3. Powiatowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje starosta; plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze województwa.
4. Wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wojewódzki konserwator zabytków, w uzgodnieniu z wojewodą i Szefem Obrony Cywilnej Kraju.
5. Krajowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

▪ **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz.U. z 2004 r., poz. 1304, Nr 124).**

Rozporządzenie określa sposób w jaki należy złożyć wniosek o przyznanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”, w jaki zostaje wręczona, noszenia oraz wygląd odznaki. Wymagania formalne wniosku sprawdza Generalny Konserwator Zabytków, wystawia też opinię. Odznaka jest dwustopniowa: złota – wyższy stopień oraz srebrna – niższy stopień. Minister lub upoważniona przez niego osoba wręcza wyróżnionemu odznakę w Międzynarodowym Dniu Ochrony Zabytków lub w czasie innych uroczystości związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

▪ **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz. U. z 2004 r. Nr 84, poz. 789).**

Rozporządzenie określa tryb składania wniosków na jednorazowy lub wielokrotny, stały bądź czasowy wywóz zabytku poza granice. Oględzinami zabytku zajmuje się wojewódzki konserwator zabytków. Po zakończeniu czynności przesyła ustalenia wraz z wnioskiem do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Paragraf 17 informuje o tym, że „Zezwolenia, pozwolenia i zaświadczenia na wywóz zabytków za granicę lub przedmiotów o cechach zabytków wydane na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów zachowują ważność, wyłącznie na

wywóz z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, na czas określony w tych dokumentach”.

3 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

3.1. OBOWIĄZEK SPORZĄDZANIA GMINNYCH PROGRAMÓW OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzania gminnych Programów opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.). W myśl art. 87. tej ustawy:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1. mają na celu w szczególności:
 - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
 - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
 - 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
 - 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3.2. DEFINICJE

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.), przyjęto za ustawą następujące definicje:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba - również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

3.3. SPOSOBY OPIEKI NAD ZABYTKAMI W ŚWIETLE PRZEPISÓW USTAWY Z DNIA 23 LIPCA 2003 R. O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI

Według zapisów art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.) ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy o ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1. Zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

2. Zabytki ruchome będące, w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 642 ze zm.),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

3. Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 6 ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków. Art. 7 ustawy stanowi, że formami ochrony zabytków są:

1. wpis do rejestru zabytków,
2. uznanie za pomnik historii,
3. utworzenie parku kulturowego.
4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

3.4. OPIEKA NAD ZABYTKAMI JAKO ZADANIE WŁASNE GMINY

Obowiązki jednostek samorządowych określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.), jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1875 ze zm.).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m.in. w art. 22, pkt. 4 narzucającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, art. 87 regulującym sporządzenie na okres czteroletni gminnych programów opieki nad zabytkami, oraz w art. 18. i 19. nakazujących

uwzględnianie zapisów tych programów przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania.

Ponadto, w nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchomości, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Dodatkowo w artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe określenia obowiązków samorządu dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu.

Art. 81 i 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje także możliwość, aby wojewoda na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków mógł powierzyć w drodze porozumienia prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym: wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W Ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków. Art. 6. 1. mówi, że do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również opieka nad zabytkami. Art. 7. 1. doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony

środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Podstawowym dokumentem opisującym strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego jest „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Obowiązek jego sporządzenia ustanawiają art. 84 i 86 oraz art. 90. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, natomiast zgodnie z art. 146 dokument ten powinien zostać opracowany w przeciągu 12 miesięcy od momentu wejścia ustawy w życie. W rzeczywistości jednak program wszedł w życie dopiero w 2014 roku.

W 2004 r. powstały „Tezy do opracowania Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami” (zatwierdzone przez Ministra Kultury 10 maja 2004 r.). Według tych Tez Krajowy Program powinien uwzględniać:

- ocenę stanu zachowania poszczególnych grup zabytków, określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz kierunki działań mających na celu pełną inwentaryzację zasobów (krajowa ewidencja w systemie cyfrowym), monitoring ich stanu oraz zagrożeń;
- funkcjonowanie służb konserwatorskich, opisane przez kierunek działań „wzmocnienie organizacyjne, kadrowe i finansowe na poziomie krajowym i regionalnym”;
- określenie celów i kierunków działań tworzących systemową ochronę i opiekę nad zabytkami poprzez powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa;
- ocenę i wytyczne do systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami (cel: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami);
- określenie celów i kierunków edukacji dot. zabytków w szerokim aspekcie.

Tezy te zostały uwzględnione przy opracowaniu projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013-2016, którego projekt został poddany konsultacjom społecznym ogłoszonym 20 września 2013 r. i zakończonym 25 października 2013 r. Zgodnie z „Raportem z konsultacji społecznych” dot. programu z dn. 26 listopada 2013 r. do projektu wniesiono 452 wnioski dot. poprawek, z których uwzględniono 52,3%, zaś odrzucono 47,7%.

▪ **Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017 (uchwała Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r. z okresem wykonania na lata 2014-2017)**

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013–2016 jest programem wieloletnim, w rozumieniu art. 136 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, i stanowi program rozwoju określony w art. 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Program wpisuje się w system dokumentów planistycznych państwa, określony w 2009 r. w Planie uporządkowania strategii rozwoju, jako instrument wykonawczy dla Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. Jego projekt został zmodyfikowany po zakończeniu trybu konsultacji społecznych. W chwili obecnej nieznana jest precyzyjna data terminu jego przyjęcia przez Radę Ministrów. Niemniej, projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami” z dn. 21 marca 2014 r. pozwala żywić przekonanie, że dokument ten wejdzie w życie jeszcze w roku przedłożenia projektu. Projekt ustanawia okres realizacji programu na lata 2014-2017. Łączne nakłady na jego realizację wyniosą 26 668 205 zł w okresie 4 lat.

Rolą Krajowego Programu jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie np. poprzez system konferencji i spotkań z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego. Natomiast od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań.

Celem głównym krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest:

„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”.

Do jego realizacji opracowana trzy **cele szczegółowe wraz z kierunkami działań** prowadzącymi do ich realizacji:

- **Cel szczegółowy 1.** Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce. Kierunki działań:
 - Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C);
 - Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego”;
 - Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych;
 - Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego;
 - Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych;
 - Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C);
 - Realizacji badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.
- **Cel szczegółowy 2.** Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków:
 - Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach;
 - Wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków, a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną;
 - Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków;
 - Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

- Cel szczegółowy 3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji;
- Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji ramowej Rady Europe w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa”, Faro 2005;
- Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych;
- Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem internetu;
- Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Warto nadmienić, że istotnym rozwiązaniem porządkującym zagadnienia przedstawione w programie i uwzględnionym na każdym etapie prac nad dokumentem są zagadnienia horyzontalne, czyli tematy wiodące, których problematyka została poruszona w co najmniej dwóch obszarach diagnozy oraz dwóch celach szczegółowych, są to:

- 1) podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.)
- 2) porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A, dotyczące zabytków nieruchomych-architektonicznych oraz C, dotyczące zabytków nieruchomych-archeologicznych)
- 3) zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (Współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.)
- 4) wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków;

5) zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.

Zagadnienia horyzontalne nie tworzą dodatkowego poziomu w hierarchicznej strukturze dokumentu zgodnie z jego podziałem na cel główny, cele szczegółowe i kierunki działania. W sposób istotny jednak wskazują zagadnienia priorytetowe w obszarze ochrony zabytków.

▪ **Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004–2013 z perspektywą do roku 2020 r.**

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lesznówola, jest zbieżny z głównymi zadaniami Programu Operacyjnego nr 9 „Dziedzictwo kulturowe”, do których należy intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne, zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego. Główne założenia strategii dokumentu, wytyczające kierunki przy tworzeniu gminnego programu opieki nad zabytkami to m.in. działania zmierzające do aktywnego zarządzania zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez poprawę stanu zabytków, zwiększenie ich dostępności dla turystów, inwestorów, mieszkańców, m. in. poprzez adaptacje, zwiększenie atrakcyjności regionów poprzez wykorzystanie przez nie wartości wynikających z lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz edukacja

i wdrażanie metod nowoczesnego administrowania związane z ochroną i zachowaniem zabytków.

Beneficjentami programu mogą być m.in. samorządowe instytucje kultury i jednostki samorządu terytorialnego. Zadania programu będą realizowane poprzez:

- Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:
 - rewitalizacji historycznych obszarów miejskich;
 - ochrony i zachowania krajobrazu kulturowego wsi;
 - rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów;
 - rewaloryzacji i konserwacji zabytków budownictwa drewnianego;
 - rewaloryzacji zabytkowych cmentarzy oraz renowacji, ochronie i zachowaniu miejsc pamięci i martyrologii w kraju i za granicą;
 - prowadzenia badań archeologicznych i zabezpieczenia zabytków archeologicznych;
 - konserwacji zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów w kraju i zagranicą;
 - dokumentowania zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja) w kraju i za granicą;
 - zabezpieczenia przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych;
 - ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.
- Priorytet 2. Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:
 - zakupu dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych;

- zakupu starodruków i archiwaliów;
- konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych w kraju i za granicą;
- wspierania muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych;
- dofinansowania wykonania kopii starodruków i inkunabułów.

4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Lesznowola w trakcie swojego obowiązywania zakłada zgodność z następującymi dokumentami strategicznymi:

- **Programem opieki nad zabytkami województwa mazowieckiego – brak aktualnego**
- **Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku**

Kwestia opieki nad zabytkami jest traktowana w Strategii w szerszym kontekście. Strategia stanowi najważniejszy element programowania strategii rozwojowej regionu. Dziedzictwo kulturowe stanowi jeden z celów strategicznych Strategii: Kultura i dziedzictwo wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego. Spośród wielu obiektów wyróżniają się przede wszystkim zabytkowe zespoły, w tym m.in. Kościół w Czerwińsku, w Broku, Zespół klasycystyczny Łazienek Królewskich oraz inne zabytki na terenie Warszawy, budownictwo fortyfikacyjne i wiele innych. Również na terenie Mazowsza istnieje wiele regionów etnograficznych (kurpiowski, łowicki, sannicki, podlaski, kozienicki, iłżecko-starachowicki, opoczyńsko-konecko-przysuski oraz kołbielski).

5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Lesznowola wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy:

- **Strategia Rozwoju Gminy Lesznowola do 2021 r.**

W dokumencie znajduje się opis zabytków na terenie gminy. W opisie dotyczącym zagospodarowania przestrzennego zaleca się uwzględnienie zabytków w rozwoju bazy turystycznej.

Strategia zwraca uwagę na następujący problem z dziedziny ochrony krajobrazu przyrodniczego oraz kulturalnego:

„Szybki rozwój mieszkalnictwa i przedsiębiorczości zwykle zagraża środowisku przyrodniczemu co z kolei obniża atrakcyjność inwestycyjną terenu. Dodatkowym zagrożeniem jest planowana budowa Trasy S7 przez środek gminy. Wielkiego znaczenia nabierze zatem problematyka ochrony krajobrazu, wód i powietrza oraz ochrona zasobów kulturowych gminy. Szczególną ochroną należy objąć obszary przyrodniczo – krajobrazowe wzdłuż doliny rzeki Utraty i obszary lasów wokół Magdalenki. Wielkie znaczenie dla Gminy Lesznowola posiadają obiekty zabytkowe, które wymagają pilnego odrestaurowania.”

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.2.1. RYS HISTORYCZNY

ZE STRATEGII GMINY

Najstarsze wzmianki o obszarze obecnej gminy Lesznowola pochodzą z 3 500 r p.n.e. Z okresu średniowiecza pochodzi pierwsza wzmianka o wsi Mroków, dokładnie z 1293 r.

Lesznowola - dawna nazwa Leśna Wola. Wieś powstała na gruntach leśnych była początkowo własnością książąt mazowieckich i należała do klucza piaseczyńskiego. Pierwsza zmianka o wsi Lesznowola pochodzi z 1471 r.

W 1474 r. pojawia się pierwsza pisemna informacja o Nowej Woli.

Po przyłączeniu Mazowsza do Królestwa Polskiego przeszła na własność królów polskich. Lesznowola miała 12 wólk, na których osadzono 23 kmieci i została oddana w dzierżawę chorążemu łęczyckiemu Jakubowi Puczkowi.

Leśna Wola należała do parafii Piaseczyńskiej. W wyniku wojen szwedzkich Lesznowola bardzo ucierpiała.

Do rozbiorów dobra te były własnością królów polskich, a w latach 1796-1806 pruskich. Od 1826r. decyzją cara Mikołaja I dobra Lesznowola przeszły na własność Rządu Królestwa Polskiego, a następnie w 1830r. dobra te zakupił hrabia Tadeusz Ostrowski, który w kolejnych latach sprzedał część majątku Konstantemu Piekarskiemu.

W 1848r. Lesznowola była siedzibą Urzędu Gminnego, którym kierował Wójt. W skład gminy wchodziły 3 folwarki oraz znajdowała się szkoła elementarna. Gmina Lesznowola przed jej likwidacją na mocy ukazu carskiego w 1867r. obejmowała następujące miejscowości:

- wieś Janczewice,
- wieś Lesznowlę,
- Kolonię Lesznowola,
- wieś Nową Wolę,
- osadę Borowiny,
- osadę Jazgarzewszczyzna,
- folwark Zacisze,
- wieś Nową Iwiczną,
- wieś Józefostaw,
- wieś Starą Iwiczną
- wieś Orężno.

W latach 1867-1955 Lesznowola należała do Gminy Nowa Iwiczna. W latach 1955-1972 istniała Gromada Lesznowola z siedzibą Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej. Od początku 1973 roku Lesznowola stała się ponownie siedzibą Urzędu Gminy.

5.2.2. ZABYTKI NIERUCHOME – CHARAKTERYSTYKA

Na terenie gminy Lesznowola znajduje się niewielka liczba obiektów zabytkowych. Są to przeważnie dwory wraz z zielenią. Stan zachowania zabytków jest ogólnie dobry. Jednak zdarzają się budynki przekształcone i poddane gruntowemu remontowi, np. plebania w Starej Iwicznej.

Bardzo dobrze zachowały się cmentarze na terenie gminy, zwłaszcza w Starej Iwicznej, obiekt ten zasługuje na szczegółową inwentaryzację i dbałość o konserwację poszczególnych najstarszych nagrobków.

Koniecznym jest zwrócić uwagę na miejsce pamięci w Magdalence. Upamiętniające tragiczne wydarzenie z czasów II wojny światowej. W dniu 28 maja 1942 r. Niemcy rozstrzelali tam 223 więźniów: 208 z Pawiaka i 15 więźniarek z Ravensbruck. Na miejscowym cmentarzu w 8 kwaterach spoczywają pomordowani więźniowie przeniesieni tu po ekshumacji w 1946 r.

Architektura sakralna

- Kościół parafialny p.w. Zesłania Ducha Św. (dawny kościół ewangelicko - augsburski) Stara Iwiczna, 1893 r.

Ryc. 1. Kościół parafialny p.w. Zesłania Ducha Św. w Starej Iwicznej

Kościół pierwotnie ewangelicki, został zbudowany na miejscu wcześniejszego w 1893 r. Ze źródeł wiadomo, że pierwszy kościół powstał w 1843 r. Założony na rzucie prostokąta, z prezbiterium wydzielonym, zamknięty prosto z kruchtą, 3 kondygnacyjny,

oszkarpowany. Od strony wejścia posiada wieżę. Obok kościoła znajduje się zabytkowa plebania, poddana przebudowie oraz cmentarz z 1850 r.

W 1979 r. zespół kościelny zostaje odkupiony przez Kościół katolicki. Po niezbędnym remoncie erygowano w 1983 r. parafię rzymsko - katolicką p/w Zesłania Ducha Świętego.

Architektura rezydencjonalna wraz z zielenią

- Lesznowola, dwór wraz z otaczającym drzewostanem, II poł. XIX w.

Ryc. 2. Dwór wraz z otaczającym drzewostanem w Lesznowoli

Niewiele jest informacji dotyczącej historii obiektu. Wiadomo, że przed 1939 r. dworek należał do rodziny Dmowskich.

Jest to budynek na planie prostokąta, od frontu posiada ryzalit 2 kondygnacyjny, 7 osiowy. Wejście otoczone pilastrami.

- Jastrzębiec, dwór, kon. XVIII w.

Ryc. 3. Dwór w Jastrzębcu

Do czasów wojny posiadłość nosiła nazwę Garbatka. W 1807 r. miejscowość liczyła 40 mieszkańców. Oprócz Jastrzębca w skład majątku wchodził Rosalin i Młochów. Właścicielem majątku w II poł. XIX w. był hrabia Zawisza. Dziś na terenie posiadłości działa Polska Akademia Nauk – Instytut Genetyki. Z dawnego majątku zachował się dworek po przekształceniach, park oraz zabudowania gospodarcze: stodoła, spichlerz i obora.

- Łazy, dwór, przed 1939 r.

Ryc. 4. Dwór w Łazach

Łazy to dawny majątek Derdy / folwark i wieś Derdy. W 1827 r. obszar liczył 46 mieszkańców. Maria z Tysenhauzów hr. Przeździecka, właścicielka majątku Falenty, który odziedziczyła po bracie Rejnoldzie. Maria przekazała dobra Gustawowi, który

na prośbę matki przekazał majątek Zgromadzeniu Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia. Siostry objęły Derdy w dniu 4 grudnia 1881 r. W 1913 r. folwark został zwrócony rodzinie hr. Przeździeckich. Od tego momentu istniał przez kilka lat zakład szpitalny dla dzieci prowadzony przez siostry szarytki. Ponowne przekazanie dóbr siostronom nastąpiło w 1932 r.

- Mroków, dwór, XVIII w.

Ryc. 5. Dwór w Mrokowie

Dwór powstał dla rodziny Mrokowskich. Na skutek zadłużenia ówczesnych właścicieli majątek został sprzedany wierzycielowi Józefowi Szymońskiemu. W XIX w. w skład majątku wchodziły: folwark Mroków, wieś Mroków, Wola Mrokowska, Wólka Kossowska oraz trakt zwany Koszut. Podczas II wojny światowej właścicielem był Józef Lange, po wojnie rodzina Kowalskich, następnie obecni właściciele.

Dwór drewniany, jednokondygnacyjny z poddaszem.

Cmentarze

- Stara Iwiczna, Cmentarz parafialny p.w. Zesłania Ducha Św. wraz ze starodrzewiem
Pierwotnie cmentarz ewangelicki. Najstarszy nagrobek: płyta nagrobna Wohlerta Liemanna zm. 22 września 1851 r.

Ryc. 6. Cmentarz w Starej Iwicznej

- Zgorzała, Cmentarz epidemiczny

Ryc. 7. Cmentarz epidemiczny w Zgorzale

Cmentarz składa się z jednego krzyża drewnianego, umiejscowionego na rozwidleniu dróg.

- Janczewice, Cmentarz wojenny
Cmentarz wojenny, założony w 1915 r. Umiejscowiony na rozwidleniu dróg. Nie posiada nagrobków, obecnie nie widoczny w terenie. Jest zgoda na zmianę przeznaczenia terenu.

5.2.3. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE – CHARAKTERYSTYKA

Archeologiczne Zdjęcie Polski to nazwa realizowanego na terenie całej Polski od 1978 r. przedsięwzięcia poszukiwania, rejestrowania i nanoszenia na mapy stanowisk archeologicznych. Celem tych działań jest uzyskanie informacji potrzebnych do celów naukowych i konserwatorskich (związanych z ochroną zabytków). Przedsięwzięcie jest koordynowane przez poszczególnych wojewódzkich konserwatorów zabytków, a centralna baza danych przechowywana jest w archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie.

Poszukiwania stanowisk archeologicznych prowadzone są głównie metodą tzw. badań powierzchniowych, czyli obserwacji powierzchni, głównie wiosną i jesienią. Dodatkowo wykorzystuje się informacje ze źródeł archiwalnych oraz wywiady z mieszkańcami danej miejscowości.

Udokumentowane stanowiska archeologiczne zgrupowane są na obszarach AZP, obejmują w dużej większości punkty osadnicze. Najstarsze z nich datuje się na okres pradziejów, mają duże znaczenie dla potrzeb rozpoznania oraz ochrony najstarszych śladów obecności człowieka i jego form gospodarowania, które od samego początku przyczyniły się do kształtowania krajobrazu kulturowego. Z kolei najmłodsze odkryte ślady pochodzą już z czasów nowożytnych. Najczęściej spotykaną funkcją stanowiska archeologicznego jest punkt osadniczy.

Wykaz stanowisk archeologicznych stanowi załącznik nr 1 do GPOZ

5.2.4. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji w październiku 2003r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.

Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

- Tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- Sztuki widowiskowe;
- Zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
- Wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;
- Umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Na terenie gminy można odnaleźć liczne przykłady szacunku dla historii obszaru i ważne inicjatywy mieszkańców, np.:

- Zwyczaje i obrzędy związane dekorowaniem figur, krzyży i kapliczek;
- Cenne nagrobki;
- Krzyże i kapliczki przydrożne wotywno bądź niekubaturowe;

5.3. ZABYTKI NIERUCHOME OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

5.3.1. ZABYTKI NIERUCHOME W WOJEWÓDZKIM REJESTRZE ZABYTKÓW

Dokumentacja Mazowieckiego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków wskazuje na istnienie 2 obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Lesznowola

- zespół dworski, 2 poł. XVIII, nr rej.: 1055/399/62 z 19.03.1962:
- dwór

Stara Iwiczna

- cmentarz ewangelicki, ob. rzym.-kat. parafii w Piasecznie, 1 poł. XIX, ul. Słoneczna, nr rej.: 1471 z 09.09.1992

5.3.2. ZABYTKI NIERUCHOME W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

W ewidencji prowadzonej przez Wojewódzkiego Konserwatora zabytków znajduje się 20 obiektów. Są to:

L P	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ULICA	NR POSESJI	NR DZIAŁKI EW.	DATOWANIE	ŹRÓDŁO	Nr R	Data
1	Lesznowola	Dwór wraz z otaczającym drzewostanem	Dworkowa	6	9/12	II poł. XIX w.	R	1055/399	19.03. 1962
2	Lesznowola	Park	Dworkowa	6	5/8, 5/13, 6/2, 7/2, 9/11, 9/12, 237	poł. XVIII w.	WEZ		
3	Stara Iwiczna	Cmentarz parafialny p.w. Zesłania Ducha Św. wraz ze starodrzewiem	Stoneczna	9	188	pocz. XIX w.	R	1471	09.09. 1992
4	Stara Iwiczna	Kościół parafialny p.w. Zesłania Ducha Św. (dawny kościół ewangelicko - augsburski)	Stoneczna	7/9	187	1893 r.	WEZ		
5	Stara Iwiczna	Plebania	Stoneczna	7/9	187	przed 1939 r.	WEZ		
6	Łazy	Park	Łączności	158	362/31, 362/4, 362/28, 362/27, 362/26, 362/25, 362/23, 362/20, 362/13, 362/30	XVIII w.	WEZ		
7	Łazy	Zakład wychowawczy Caritas	Łączności	158	362/31	przed 1939 r.	WEZ		
8	Jastrzębiec	Park	Postępu		17/1, 20, 28, 30-42	poł. XVIII w.	WEZ		
9	Jastrzębiec	Dwór	Postępu		28	kon. XVIII w.	WEZ		
10	Jastrzębiec	Obora - zabudowania gospodarcze zespołu dworskiego	Postępu		17/1	pocz. XIX w.	WEZ		
11	Jastrzębiec	Stajnia - zabudowania gospodarcze zespołu dworskiego	Postępu		17/1	pocz. XIX w.	WEZ		
12	Jastrzębiec	Spichlerz - zabudowania gospodarcze zespołu dworskiego	Postępu		17/1	pocz. XIX w.	WEZ		
13	Łazy	Cmentarz	ks. H. Słojewskiego		107, 539	1934 r.	GEZ		

14	Magdalena	Miejsce pamięci narodowej	w lesie, na południe, na przedłużeniu ul. Jarzębinowej		2103	1946 r.	WEZ		
15	Mroków	Dwór	Marii Świątkiewicz	35	125	XVIII w.	WEZ		
16	Mroków	Park	Marii Świątkiewicz	35	123/3, 125, 126, 127, 131/4, 140, 142/1, 143	XVII/XVIII w. i XIX w.	WEZ		
17	Zgorzała	Cmentarz epidemiczny	Postępu/Raszyńska		227/1	ok. 1830 r.	WEZ		
18	Janczewice	Cmentarz wojenny	Bruzdowa/Jaśminowa		23	1915 r.	WEZ		
19	Lesznówola	Figura św. Jana Niepomucena	Szkolna	3	218	1776 r.	GEZ		
20	Podolszyn	Kapliczka z krzyżem	Polna/Olszynowa		19	1910 r.	GEZ		

Gminna ewidencja zabytków

Gmina Lesznówola sporządziła ewidencję zabytków w 2011 roku. Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., znacznie wzmocniła rolę gminnej ewidencji zabytków, czyniąc z niej źródło prawa miejscowego. Do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchomości, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.) oraz Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r., w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113, poz. 661), jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa		2. Czas powstania		LESZNOWOLA
Dwór wraz z otaczającym drzewostanem		II poł. XIX w.		
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres
 <p style="text-align: center;">orientacja północna</p>				ul. Dworkowa 6
				5. Przynależność administracyjna
				województwo – mazowieckie powiat – piaseczyński gmina – Lesznówola
6. Formy ochrony				7. Opracowanie karty adresowej (autor, data i podpis)
Nr rejestru: 1055/399 Data wpisu: 19.03.1962				 EwidencjaZabytkow.pl <small>biuro badań i dokumentacji zabytków</small> E. Mrozowska, 24.08.2017 r.

Ryc. 8. Przykładowa karta gminnej ewidencji zabytków gminy Lesznówola, awers

9. Lokalizacja	10. Dodatkowe informacje dotyczące obiektu		
 <p style="text-align: center;">podkład: mapa topograficzna w skali 1: 5 000, układ współrzędnych 1992</p>	<table border="1"> <tr> <td>numer dz. ew.</td> <td>9/12</td> </tr> </table>	numer dz. ew.	9/12
numer dz. ew.	9/12		
11. Dodatkowe fotografie	12. Informacje opisowe		
			

Ryc. 9. Przykładowa karta gminnej ewidencji zabytków gminy Lesznówola, rewers

Karta ewidencyjna zabytku zawiera w szczególności dane umożliwiające określenie zabytku, jego miejsce położenia lub przechowywania, zwięzły opis cech i wartości kulturowych oraz wskazanie właściciela i posiadacza zabytku. Gminna ewidencja zabytków stanowi część wojewódzkiej ewidencji zabytków, która z kolei jest częścią krajowej ewidencji zabytków prowadzonej przez Generalnego Konserwatora Zabytków. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

6 OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SWOT.

W toku analizy stanu krajobrazu kulturowego gminy Lesznowola, rozpoznano następujące czynniki determinujące jego dalszy rozwój:

Tabela 6. Analiza – mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dogodne położenie gminy związane z bliskością stolicy ▪ Aktualizacja GPOZ i GEZ ▪ Miejsca pamięci (kapliczki, pomniki) sprzyjające rozwojowi turystyki; ▪ Pozytywna rola kościołów i związków wyznaniowych w dziedzinie ochrony zabytków gminnych świadczących o bogatej historii gminy oraz regionu; ▪ Bardzo wartościowe cmentarze z drzewostanem 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Istniejąca substancja zabytkowa wymaga remontów; ▪ Trudności z pozyskaniem środków finansowych na ochronę dziedzictwa kulturowego; ▪ Remonty zabytków nie zawsze prowadzone zgodnie z wymogami dla obiektów zabytkowych.

Tabela 7. Analiza – szanse i zagrożenia

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; ▪ Wsparcie finansowe w kolejnej perspektywie UE 2015-2020 na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego gminy, w szczególności poprzez realizację prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych prowadzonych przy zabytkach, rozwój szlaków kulturowych, realizację projektów kulturalnych oraz digitalizację zasobów; ▪ Udział środków osób prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków; ▪ Inicjatywy edukacyjne dla mieszkańców Gminy na temat wartości kulturowej zabytków, których są właścicielami oraz propagowanie pozytywnych rozwiązań zgodnych z zasadami sztuki konserwatorskiej; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego na terenie gminy; ▪ Ograniczenia finansowe na realizację kluczowych inwestycji; ▪ Degradacja stanowisk archeologicznych; ▪ Działania inwestycyjne niedostosowane do charakteru zabytkowej zabudowy; ▪ Podatność zabytków na zniszczenie.

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rosnące zapotrzebowanie na turystykę, zwłaszcza rowerową; ▪ Zwiększenie ilości plenerowych imprez lokalnych, o charakterze historycznym, jako element promocji i budowanie więzi lokalnych; 	

7 ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Celem kształtowania konsekwentnej polityki związanej z opieką nad zabytkami Gminy Lesznowola, przyjęte priorytety są zbieżne z określonymi w gminnym programie opieki nad zabytkami na lata 2008-2011.

7.1. PRIORYTETY

W toku analizy określono osiem priorytetów realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Są to:

- **Priorytet 1.** Konsekwentne i planowe realizowanie zadań będących w kompetencji samorządu gminnego dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
- **Priorytet 2.** Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy.
- **Priorytet 3.** Wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- **Priorytet 4.** Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni.
- **Priorytet 5.** Wykreowanie wizerunku gminy i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego.
- **Priorytet 6.** Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
- **Priorytet 7.** Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- **Priorytet 8.** Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Ich realizacji służyć będą określone dalej kierunki działań oraz zadania, z których

Wójt co dwa lata będzie przedstawiał sprawozdanie Radzie Gminy.

7.2. KIERUNKI DZIAŁAŃ I ZADANIA

Gmina Lesznówola powinna dążyć do jak najefektywniejszego realizowania założonych kierunków działań i zadań. Należy jednak brać pod uwagę fakt, że z racji czteroletniego okresu obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami, mogą one wymagać aktualizacji w wyniku następujących w tym okresie zmian społeczno-gospodarczych. Jednym z zadań gminy jest odpowiednio szybkie reagowanie i aktualizowanie działań i zadań celem jak najefektywniejszej realizacji założeń programu. Jest to szczególnie istotne w kontekście faktu, że Gmina Lesznówola opracowała wcześniej gminny program opieki nad zabytkami. Niektóre zadania zaplanowane do realizacji w poprzednim okresie programowania posiadają charakter ciągły, w związku z czym wskazuje się je jako wymagające kontynuacji w latach następnych.

Tabela 8. Priorytet I – kierunki działań i zadania.

Priorytet I. Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.			
I.1. Kierunek działania: Zapewnienie warunków prawnych i organizacyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Przyjęcie przez Radę Gminy Gminnego Programu Ochrony zabytków oraz okresowe monitorowanie jego realizacji	Gmina Lesznowola środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	2018-2022
1.2.	Aktualizacja planu ochrony zabytków na wypadek zagrożeń	Gmina Lesznowola środki własne gminy	2018-2022
1.3.	Prowadzenie i regularne aktualizowanie gminnej ewidencji zabytków	Gmina Lesznowola środki własne gminy	2018-20221
1.4.	Bieżąca współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków	Gmina Lesznowola środki własne gminy	2018-2022
I.2. Kierunek działania: Udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Podejmowanie interwencji wobec niszczonej (i degradowanej niewłaściwym użytkowaniem) obiektów zabytkowych	Gmina Lesznowola środki własne gminy	2018-20221
I.3. Kierunek działania: Kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Coroczna kontrola stanu technicznego zabytków, których właścicielem jest Gmina i sporządzenie oceny stanu ich zachowania	Gmina Lesznowola środki własne gminy	2018-2022
3.2.	Okresowa kontrola (1 raz w roku) stanu technicznego i instalacji budynków zabytkowych, których właścicielem jest Gmina	Gmina Lesznowola środki własne gminy	2018-2022
I.4. Kierunek działania: Uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
4.1.	Ujęcie w opracowywanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapisów o ochronie zabytków i obszarów kulturowych	Gmina Lesznowola środki własne gminy	2018-2022

Tabela 9. Priorytet II – kierunki działań i zadania.

II. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy			
II.1. Kierunek działania: Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania:			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowani	Termin realizacji
1.1.	Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy	Gmina Lesznowola środki własne gminy	2018-2022
1.2.	Uatrakcyjnienie i ożywienie gminy poprzez wykreowanie nowej przestrzeni publicznej służącej prezentowaniu i promowaniu kultury i dziedzictwa kulturowego	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
II.2. Kierunek działania: Współpraca z użytkownikami i właścicielami budynków zabytkowych mająca na celu poprawę stanu zachowania i utrzymania substancji mieszkaniowej.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Współorganizacja lub uczestnictwo w szkoleniach (użytkowników i właścicieli budynków zabytkowych) dotyczących procedur prawnych związanych z finansowaniem zabytków, konserwacji, możliwości sposobów aplikowania o środki na zabytki.	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
2.2.	Zorganizowanie spotkania służb ochrony zabytków z właścicielami, użytkownikami obiektów zabytkowych oraz z przedstawicielami samorządu	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
2.3.	Doradztwo Gminy w postępowaniach związanych z pozyskaniem funduszy zewnętrznych	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
II.3. Kierunek działania: Prowadzenie działań sanacyjnych w obrębie gminy.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Organizacja konkursów związanych z zagospodarowaniem, bądź rewaloryzacją cennych kulturowo obszarów w obrębie gminy	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
II.5. Kierunek działania: Współpraca z rządowymi służbami ochrony zabytków.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
5.1.	Uzgodnienie wspólnych działań związanych z uświadamianiem prawnym właścicieli obiektów zabytkowych jak i uczestnictwo w dokonywanych przez WUOZ wizjach i przeglądach obiektów zabytkowych	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
II.6. Kierunek działania: Sukcesywna weryfikacja obiektów zabytkowych pozostających w ewidencji.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
6.1.	Aktualizowanie gminnej ewidencji zabytków	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022

6.2.	Uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków w przypadku wyłonienia w wyniku różnych opracowań nowych obiektów	Gmina Lesznówola środki własne	2018-2022
------	---	-----------------------------------	-----------

Tabela 10. Priorytet III – kierunki działań i zadania.

III.	Priorytet III. Wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazowych		
III.1.	Kierunek działania: Zwiększenie zakresu działań konserwatorskich w gminie, ukierunkowanych na otoczenie zabytku.		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Opracowanie studiów i projektów dotyczących rewaloryzacji zieleni wiejskiej, nawierzchni czy elementów małej architektury wpływających na jakość przestrzeni publicznej	Gmina Lesznówola środki własne gminy	2018-2022
III.2.	Kierunek działania: Promocja działań rewaloryzacyjnych równoznaczna z promocją gminy		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Uczestnictwo w konferencjach i seminariach dotyczących ochrony zabytków i rewaloryzacji	Gmina Lesznówola środki własne	2018-2022
2.2.	Informowanie o działaniach rewaloryzacyjnych poprzez strony internetowe, media itp., udział w unijnych projektach powiązanych tematycznie	Gmina Lesznówola środki własne	2018-2022
2.3.	Współpraca z uczelniami wyższymi polegająca na wprowadzeniu problematyki środowiska kulturowego gminy do tematów prac dyplomowych	Gmina Lesznówola środki własne	2018-2022

Tabela 11. Priorytet IV – kierunki działań i zadania.

IV.	Priorytet IV. Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni.		
IV.1.	Kierunek działania: Integracja środowiska przyrodniczego i kulturowego w zagospodarowaniu przestrzeni		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Prowadzenie prac porządkowo-pielęgnacyjnych w parkach	Gmina Lesznówola, środki własne	2018-2022
1.2.	Opieka nad miejscami pamięci narodowej, w szczególności nad pomnikiem w Magdalence	Gmina Lesznówola, środki własne	2018-2022

Tabela 12. Priorytet V – kierunki działań i zadania.

V.	Priorytet V. Wykreowanie wizerunku gminy i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego.		
V.1.	Kierunek działania: Rozbudzenie i pogłębianie w mieszkańcach dumy z tradycji historycznych gminy		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Dążenie do organizacji imprez dotyczących rocznic historycznych	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
1.2.	Organizowanie (w siedzibie gminy, Centrach Integracji Społecznej, szkołach) wystaw, spotkań na temat historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
1.3.	Propagowanie wśród mieszkańców prowadzenia działalności agroturystycznej połączonej ze zwiedzaniem regionu	środki prywatne	2018-2022
V.2.	Kierunek działania: Długofalowa akcja edukacyjna i promocyjna z udziałem lokalnych fundacji i organizacji.		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Organizacja konkursów na temat znajomości dziedzictwa kulturowego gminy	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
2.2.	Wykorzystanie w działaniach promocyjnych gminy walorów kulturowych przy współpracy z organizacjami i fundacjami	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
2.3.	Organizacja wystaw plenerowych promujących kulturę i dziedzictwo kulturowe w przestrzeniach publicznych na terenie gminy	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
V.3.	Kierunek działania: Kształcenie i edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych na rzecz ochrony zabytków		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Organizacja konkursów w szkołach dot. tematyki lokalnego dziedzictwa kulturowego	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
3.2.	Realizacja w szkołach edukacyjnych programów związanych z ochroną zabytków i dziedzictwem kulturowym	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
3.3.	Promocja w środkach masowego przekazu dziedzictwa kulturowego Gminy oraz tematyki związanej z ochroną zabytków	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
3.4.	Bieżące uzupełnianie księgozbioru biblioteki gminnej o publikacje na temat historii i zabytków województwa mazowieckiego	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022

Tabela 13. Priorytet VI – kierunki działań i zadania.

VI.	Priorytet VI. Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.		
VI.1.	Kierunek działania: Stworzenie i udostępnienie komputerowej bazy danych dla zabytków miasta		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Gromadzenie materiałów dotyczących zabytków gminy	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
1.2.	Zlecenie opracowania zintegrowanej bazy danych o elementach dziedzictwa kulturowego Gminy i umieszczenie informacji o niej (wraz z odnośnikami) na wszystkich oficjalnych stronach internetowych Gminy	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
VI.2.	Kierunek działania: Wykorzystanie walorów kulturowych i przyrodniczych miasta w tworzeniu oferty turystycznej		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Rozpowszechnianie wiedzy o stawach lesznowolskich, jako cennym bogactwie kulturowo-przyrodniczym Gminy	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
VI.3.	Kierunek działania: Wyznaczenie tras turystycznych i dydaktycznych (pieszych i rowerowych) wykorzystujących walory miasta		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Wydłużenie istniejącej sieci tras rowerowych	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
3.2.	Organizacja konkursu na pomysł na trasę dydaktyczną	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
3.3.	Wyznaczenie ścieżek dydaktycznych uwzględniających walory przyrodnicze i krajobrazowe	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
VI.4.	Kierunek działania: Wykorzystanie mediów do popularyzacji zasobów kulturowych		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
4.1.	Promocja w środkach masowego przekazu dziedzictwa kulturowego Gminy oraz tematyki związanej z ochroną zabytków	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
4.2.	Wykorzystanie Internetu do popularyzacji zasobów kulturowych	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022

Tabela 14. Priorytet VII – kierunki działań i zadania.

VII.	Priorytet VII. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami		
VII.1.	Kierunek działania: Finansowe wspieranie działalności skierowanej na ochronę zabytków przez osoby prywatne i fundacje		
VII.2.	Kierunek działania: Podejmowanie inicjatyw zmierzających do pozyskania środków zewnętrznych		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Pozyskanie pełni informacji o możliwościach wykorzystania dla działań rewitalizacyjnych różnych źródeł finansowania (strukturalnych, wspólnotowych unijnych, publicznych, prywatnych)	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
VII.3.	Kierunek działania: Finansowanie wybranych opracowań badawczych i dokumentacji o zagrożonych obiektach (ważnych dla gminy)		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Rozpoznanie zakresu niezbędnych potrzeb obiektów, które wymagają przeprowadzenia prac rewaloryzacyjnych	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022

Tabela 15. Priorytet VIII – kierunki działań i zadania.

VIII.	Priorytet VIII. Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego		
VIII.1.	Kierunek działania: Opracowanie programu nauczania wykorzystującego środowisko kulturowe do wzmocnienia poczucia tożsamości i więzi z gminą		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Wyeksponowanie i promowanie historii regionu	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
1.2.	Edukacyjne programy realizowane w szkołach	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
1.3.	Podjęcie działań w celu utworzenia Regionalnej Izby Pamięci	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022
VIII.2.	Kierunek działania: Utworzenie bazy danych o niematerialnych zabytkach miasta		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Opracowanie strony internetowej poświęconej tradycjom i zwyczajom gminy i jego mieszkańców	Gmina Lesznowola środki własne	2018-2022

8 INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazanie zadań na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno - ekonomicznych i finansów publicznych.

Do wykonania zadań zawartych w Gminnym programie opieki nad zabytkami Gminy Lesznowola będą pomocne następujące instrumenty:

- prawne – wynikające z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- finansowe - obejmujące między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- koordynacji - obejmujące między innymi realizacje zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa mazowieckiego;
- społeczne - obejmujące między innymi działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- kontrolne - obejmujące między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9 ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminna ewidencja zabytków Gminy Lesznówola przygotowana została na podstawie art. 22 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o Ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami. Obiekty kwalifikowane są do włączenia do tworzonej ewidencji na podstawie wartości estetycznych i stanu zachowania elementów zabytkowych. Wykonana została dokumentacja fotograficzna wszystkich wartościowych pod względem wartości historycznej obiektów.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Lesznówola, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Gminy.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

10 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w rozdziale 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku. Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane m.in. z następujących źródeł:

- Budżet gminy;
- Budżet Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- Dotacje Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- Budżet Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art.77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy;
- Dotacje Unijne:
 - Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020,
 - Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020,
 - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- Środki własne właścicieli obiektów zabytkowych;
- Rada ochrony pamięci walk i męczeństwa;
- Darowizny na rzecz gminy.